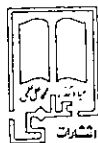

اگزستانسیالیسم و
ادبیات معاصر ایران

تألیف عیسی امن خانی

www.ketab.ir

سرشناسه	: امن‌خانی، عیسی، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام‌پدیدآور	: آگزیستانسیالیسم و ادبیات معاصر ایران / مصطفی عیسی امن‌خانی.
مشخصات نشر	: تهران: نشر علمی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۴ ص.
شابک	: ۶ - ۲۳۸ - ۴۰۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
موضوع	: آگزیستانسیالیسم در ادبیات
موضوع	: ادبیات فارسی -- ایران -- تاریخ و نقد
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۲ الف ۷۳/الف PN۵۶
رده‌بندی دبویی	: ۸۰۸/۸۰۳۸۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۹۵۲۳۱

خیابان انقلاب - مقابل در بزرگ دانشگاه تهران
شماره: ۱۲۲۴ تلفن: ۶۶۴۶-۶۶۷

اگزستانسیالیسم و ادبیات معاصر ایران
عیسی امن‌خانی

(عضو هیات علمی دانشگاه گلستان)

چاپ اول: ۱۳۹۲

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: کوثر

چاپ: رامین

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۶-۲۳۸-۴۰۴-۹۶۴-۹۷۸

مرکز پخش: انتشارات علمی - خ انقلاب شماره: ۱۲۲۴ تلفن: ۶۶۴۶۵۹۷۰ - ۶۶۴۶۳۰۷۲

فهرست مطالب

۳.....	اگزستانسیالیسم و ادبیات معاصر ایران
۱۱.....	پیشگفتار
۱۵.....	فصل اول: ملاحظات
۱۹.....	برخی اشتراکات موجود در میان اندیشمندان وجودی:
۱۹.....	الف: آغاز اندیشه از یک تجربه‌ی شخصی
۱۹.....	ب: تکیه بر وجود انسانی در برابر ماهیت
۲۰.....	پ: در جهان بودن
۲۰.....	ث: مخالفت با ساخت عقلانی
۲۱.....	اندیشه‌ی وجودی و زمینه‌های شکل‌گیری آن در غرب
۲۱.....	الف: علم زندگی و عمل گرای افراتی اروپاییان
۲۲.....	ب: اندیشه‌ی مرگ خدا و پایان دوران متافیزیک
۲۳.....	پ: جنگهای جهانی اول و دوم
۲۵.....	منابع فلاسفه‌ی وجودی
۲۵.....	الف: آثار و اندیشه‌های فیلسوفان زندگی
۲۵.....	۱. آرتور شوپنهاور
۲۶.....	۲. فردریش نیچه
۲۸.....	۳. هانری برگسون
۲۸.....	۱-۳: اعتقاد به «شدن» و مخالفت با ماهیت‌گرایی
۲۹.....	۲-۳: انضمامی بودن وجود انسان
۳۱.....	۱. ادموند هوسرل
۳۳.....	۱-۴: حیث التفاتی
۳۴.....	۲-۴: انتقاد از پوزیتیویسم
۳۴.....	۵. سورن کی‌یرکه‌گارد
۳۵.....	۱-۵: فردگرایی
۳۶.....	۲-۵: انتقاد از تجربه‌گرایی
۳۶.....	چرا اندیشه‌ی وجودی وارد فضای فکری ایرانیان گردید؟

- چه نهادها و افرادی بیشترین سهم را در ورود این اندیشه داشتند؟ ۴۰
۱. احمد قردید ۴۱
۲. دکتر علی شریعتی ۴۳
۳. صادق هدایت ۴۵
۴. آل احمد ۴۷
۵. مجله‌ی سخن به سر دبیری دکتر خانلری ۵۰
- یادداشت‌ها ۵۴
- فصل دوم: اندیشه‌ی وجودی و گریزناپذیری آن از ژانرهای ادبی ۶۱
- فلسفه‌ی وجودی و ادبیات ۶۴
- الف: رویکرد پدیدارشناسانه‌ی فلاسفه‌ی وجودی ۶۵
- ب: تلقی فلاسفه‌ی وجودی از انسان چون هستی - در - جهان ۶۶
- ج: تفزکی و عاطفی بودن اندیشه‌ی فلاسفه‌ی وجودی ۶۸
- فلسفه‌ی وجودی و رمان ۷۰
- فلسفه‌ی وجودی، داستان کوتاه و نمایشنامه ۷۲
- فلسفه‌ی وجودی و شعر ۷۴
- سارتر و شعر ۷۵
- هایدگر و شعر ۷۷
- بی‌نوشت‌ها ۸۱
- فصل سوم: راه‌های گوناگونی تأثیرگذاری اندیشه وجودی بر ادبیات معاصر ۸۳
- تأثیر در حوزه محتوایی ۸۵
- بازتاب اندیشه وجودی در اسطوره سیمرغ در شعری از دکتر خانلری ۸۵
- الف) تبدیل سیمرغ به صورت پرندهای منفعل ۹۱
- ب) اضطراب پرندگان ۹۳
- ج) ناگفته ماندن سرانجام پرندگان ۹۵
- دکتر شفیعی کدکنی و الهام‌پذیری او از ترس و لرز کی‌یر که گارد ۹۹
- شفیعی کدکنی و شعر اضطراب ابراهیم ۱۰۵
- افسانه‌ی سیزیف و انعکاس آن شعر شاعران معاصر ایرانی ۱۲۳
- الف) شاعرانی که به روایت مجدد و بی‌کم و کاست این اسطوره پرداخته‌اند ۱۲۸

ب) شاعرانی که با در نظر داشتن این اسطوره و درونمایه‌های فلسفی آن، به	
آفرینش نمادهای مشابه اقدام نمودند	۱۳۴
ج) شاعرانی که اسطوره‌ی سیزیف را از بار فلسفی‌اش خالی ساخته، به آن بعدی	
اجتماعی داده‌اند	۱۳۵
د) شاعرانی که تنها درونمایه‌های این اسطوره را در شعر خود انعکاس داده‌اند	۱۴۰
یادداشت‌ها	۱۵۰
تأثیر در حوزه‌ی نقد ادبی	۱۵۵
یک اندیشه‌ی فلسفی با دو دیدگاه کاملاً متفاوت در نقد ادبی	۱۵۷
الف: تفکر دکارتی سارتر و اندیشه ضد دکارتی هایدگر	۱۵۸
ب: دل‌پستی سارتر به اندیشه‌های مارکسیستی	۱۶۳
هایدگر و جایگاه او در مباحث نقد ادبی (هرمنوتیک مدرن)	۱۶۵
سارتر و ادبیات متعهد	۱۶۹
اندیشه‌ی وجودی و نقد ادبی کشورمان	۱۷۱
سارتر و بازتاب نظریات ادبی او بر نظریه پردازان ایرانی	۱۷۲
الف: تهر و نظریه ادبی مطرح شده در آن	۱۷۲
ب: ادبیات چیست؟ و نقد ادبی ایران	۱۷۷
خانلری و ادبیات چیست؟	۱۸۱
آل احمد و ادبیات چیست؟	۱۸۳
ب: هایدگر و تأثیر فلسفه‌ی هنر او بر کشورمان	۱۸۴
فلسفه‌ی هنر هایدگر در منشاء اثر هنری	۱۸۵
آشوری و فلسفه‌ی هنر هایدگر	۱۸۵
یادداشت‌ها	۱۸۸
زمینه‌سازی برای پذیرش آثار ایرانی در غرب (ریایات خیام)	۱۹۱
الف) وقوع جنگ جهانی اول و به فاصله کمی جنگ دوم جهانی	۱۹۳
ب) تسلط روح مادی گرایی در جوامع غربی و متمدن	۱۹۵
ج) شکلگیری و گسترش اندیشه‌های وجودی با درونمایه‌هایی چون توجه به	
مرگ، پوچی و	۱۹۷
۱. توجه به مرگ	۱۹۸

۲۰۱.....	۲. گذران خوش زندگی
۲۰۲.....	۳. وانهادگی و احساس پوچی
۲۰۵.....	یادداشت‌ها
۲۰۹.....	تکمله - شاملو و اگزیتانسیالیسم
۲۱۲.....	الف: فلسفی - محتوایی
۲۲۱.....	ب: دیدگاه ادبی
۲۲۶.....	دیدگاه سیاسی
۲۳۱.....	پی نوشت‌ها
۲۳۳.....	منابع و مأخذ

ضرورت تالیف این کتاب چیست؟ تناقض موجود در پاسخ به این سوال آنگاه خود را آشکار خواهد ساخت که بدانیم این کتاب به بررسی تأثیر فلسفه‌ای می‌پردازد که از «امکان ناضرور» موجودات سخن می‌گوید. پس چرا باید از ضرورت تحقیق درباره‌ی فلسفه‌ای سخن گفت که خود هیچ چیز را ضروری نمی‌داند؟

با این حال لزوم پژوهش درباره‌ی تأثیرگذاری اندیشه‌ای - حتی اگر یکی از اساسی‌ترین آموزه‌های آن امکان ناضرور موجودات باشد - به این خاطر است که این اندیشه یکی از تأثیرگذارترین جریان‌های فکری بر ذهن و قلم روشنفکران، نویسندگان و شاعران ایرانی بوده است؛ از فردید گرفته تا آل احمد و هدایت آثارشان گواه این تأثیرپذیری است. دور از حقیقت نخواهد بود اگر گستردگی تأثیر آن را با تأثیر مارکسیسم بر فضای فکری و ادبی ایران مقایسه کنیم. در کنار آن باید به یاد داشته باشیم که فهم درست مباحثی چون هرمنوتیک مدرن و ادبیات متعهد (حداقل ادبیات متعهد قرن بیستم) نیز بدون شناخت این اندیشه و فلسفه‌ی آن امکان‌پذیر نخواهد بود. همین امر در کنار علاقه‌ی نویسنده به آثار نویسندگان و اندیشمندان این مکتب کسانی چون سارتر، کامو، کی‌یرکه‌گارد و ... مهمترین دلایل تالیف این کتاب می‌باشند.

بیان نکات زیر را برای خوانندگان ضروری می‌دانم.

- این کتاب در اصل رساله‌ی تحصیلی می‌باشد با این حال نویسنده سعی کرده است تا هر یک از فصل‌ها را به شکل مقاله و مستقل بنویسد. (بیشتر فصل‌ها نیز به شکل مقاله در مجلات علمی - پژوهشی یا نشر همایش‌ها به چاپ رسیده و یا ارائه شده است) پس خوانندگان می‌توانند فصل‌های کتاب را جداگانه و مستقل نیز مطالعه کنند.

- بخش پایانی کتاب یعنی شاملو و آگزیستانسیالیسم در واقع خارج از ساختار اصلی کتاب بوده، خود مقاله‌ای مستقل است، اما از آنجا که موضوع آن با این اثر کاملاً مطابقت داشته است، به شکل تکمله در پایان کتاب آورده شده است.

- نویسنده از آنجا که مخاطبان خود را عمدتاً دانشجویان رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی می‌داند، سعی کرده است تا مباحث عمدتاً پیچیده و فلسفی را به

زبان ساده و مناسب مخاطبان خود بیان سازد. هرچند ممکن است این مباحث نیز عاری از اشکال نباشند چرا که مطالعه‌ی نویسنده در فلسفه‌ی غرب اگر نه ذوقی اما خارج از چهارچوبه‌ی آکادمیک بوده است. ای کاش امکان آن بود که به جای این همه واحدهای تکراری در رشته‌ی ادبیات فارسی چندین واحد برای آشنایی با فلسفه نیز وجود داشت تا دانشجویان به جای درک و فهم مباحث نقد ادبی از هرمنوتیک تا مرگ مولف، تنها آنها را حفظ نکنند.

- در پایان بر خود واجب می‌دانم تا از اساتید بزرگواری که از راهنمایی‌های آنان استفاده کرده‌ام، نام ببرم. پیش و بیش از همه باید از دکتر حسین حسن پور آلاشی و دکتر سیاوش حق جو یاد کنم که استادان راهنما و مشاور من در هنگام نگارش این کتاب (که در حقیقت رساله‌ی کارشناسی ارشد اینجانب می‌باشد) در دانشگاه مازندران بوده‌اند. همچنین از دکتر رضا ستاری، دکتر قدسیه رضوانیان، دکتر غلامرضا پیروز و سایر اعضای محترم گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مازندران - که با ایجاد فضایی باز و سرشار از گفتگو (برخلاف فضای بسته و تک صدایی بسیاری از دانشگاه‌های پر نام و آوازه‌ی کشورمان) زمینه‌ی تحقیق را برای دانشجویان این رشته فراهم ساخته‌اند - سپاسگزارم.

دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی، دکتر سحرین دخت خطاط، دکتر علیرضا مظفری، دکتر سجاد آیدنلو، دکتر شهرام پرستش و دکتر محمد تقی قزل‌سفی بزرگوارانه به بسیاری از سوالات من پاسخ گفته و یاری‌ام کرده‌اند؛ همواره سپاسگزار الطاف آنان هستم. این کتاب به همت نشر علمی به چاپ خواهد رسید از تمامی مسئولین و کارکنان آن تشکر می‌نمایم.

عیسی امن خانی

گرگان، آبان ۱۳۹۲